

Egészséges élet a Waldorf iskolákban

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS SZEREPE

Rudolf Steiner a társadalom fejlődésével kapcsolatos minden reményét a Waldorf mozgalomba helyezte és úgy gondolta, hogy egyetlen diáknak sem lenne szabad Waldorf iskola 12. osztályát úgy elhagynia, hogy a szociális szféra hármasság tagozódása **“ne íródna bele a csontjaiba, mint a szorzótábla”**.

Ugyanakkor 1919-ben még azt is – előre – jelezte, hogy “amennyiben iskoláinkban **továbbra is csak tanítani, a szociális kérdésekről pedig gondolkodni fognak**”, és ez nem változik meg, akkor „30 év múlva Európánk kipusztult lesz”, azaz ha nem vagyunk képesek „gondolkodásunkat a fizikai világból a szellemi világokhoz átalakítani”, akkor “Európában morális süllyedés fog bekövetkezni”. Pontosan 30 évvel később, vagyis 1949-ben volt mögöttünk a II. világháború és részben még ma is azoknak a problémáknak a megoldásával vagyunk elfoglalva, melyeket ez a háború hátrahagyott. Ezért úgy gondolom, hogy minden együtt gondolkodás és közös munka, amely a Waldorf mozgalom jobb és sikeresebb működéséért jön létre, igen nagy jelentőséggel bír, és ezért szeretettel üdvözlöm azokat akik ma itt jelen vannak és azokat akik ezt a találkozót lehetővé tették.

A „Waldorf helyzet” ugyanis még ma is igen bonyolult, hiszen hiába alakultak az iskolák százai szerte a világban 1919 óta, mióta az első Waldorf iskola létrejött, mégis szinte lehetetlen ezek között két egyforma módon működő vagy szervezett iskolát találnunk. Ugyanis ezeknek az önrendelkezésen alapuló iskoláknak éppen az az egyik érdekessége, hogy nem léteznek számukra kötelezően előírt formáik.

Még maga Rudolf Steiner sem kísérelte meg sehol sem, hogy előírja, hogy milyenek is legyenek az egyes intézmények. Csupán arra hívta fel a figyelmet, hogy az emberek a megfelelő helyükre és a megfelelő formákba helyezve másként tevékenykedhetnének, mint egyébként, de ezt **nem mint kötelező követelményt** adta meg. Tehát – minden tévhit ellenére – nem adta meg egy Waldorf intézmény konkrét kialakításának egyetlen üdvözítő módját sem, hanem közvetlenül az emberekhez fordult és arra hívta fel a figyelmüket, hogy a lehető **legjobb forma** akkor fog létrejönni, ha az emberek képesek megfelelően **együtműködni** egymással és közösen megtalálják azokat a szempontokat, ahogyan a szociális kérdést szemlélniük kellene.

Ennek a képnek pedig az a sajátossága, hogy bár egyrészt **tartalmaz egy örök törvényt** – a szociális rendszer hármasságát, amiről előző találkozókon már beszéltünk és amit úgy gondolom viszonylag könnyen meg lehet érteni –, **másrészt teljesen szabad utat enged az emberi cselekvésnek**. Nem ad meg sem normákat, sem doktrínákat, sem programokat, sem pedig általános érvényű felépítést, mindössze annyit közöl, hogy korunkban a közösségekben **egy bizonyos cselekedet meghatározott következményekkel jár** és ez a következmény a tudatos ember által megismerhető. Így talán jobban érthető, hogy miért van annyi vita, súrlódás akkor, amikor egy adott közösség a maga szociális formájának kialakításán dolgozik és miért is olyan különbözőek azok.

Egy gondolat erejéig azonban maradjunk még a különbözőség kérdésénél. Ahogyan az iskolák, szinte úgy különböznek egymástól azok emberek, akik egy ilyen közösség tagjaiként élnek és dolgoznak, az egyetlen eltérés az, hogy itt van néhány alaptípus, ugyanis a közösséghez való **viszonyulásnak 3 szintjét** ismerjük, mégpedig minden közösségben vannak

- az ideát **hordozó** emberek,
- az ideáért **dolgozó** emberek,
- és az első kettő **hasznait élvező** emberek.

Mielőtt valaki úgy gondolná, hogy ez egy értéksorrend és természetesen az a legjobb, aki az első helyen áll, szeretném ezt a tévhitet gyorsan eloszlatni. Ez nem az emberek értékességi sorrendje, hanem csupán egy adott ideához ill. közösséghez való viszonyulásuk sorrendje.

Az **idea hordozói az alapítók**, ők természetesen többnyire a közösség vezetői közé tartoznak, de nem a szó régi értelmében, ugyanis a hatalommal való új viszonyunk kialakítása során a vezetés módja és módszerei megváltoztak. Ennek pedig az lett eredménye, hogy egy modern közösséget, legyen az iskola, szövetség vagy bármi más, **nem szabad vezetni**, vagyis ma – sokan bármennyire is szeretnék - **az idea hordozói nem vezetnek sem az iskolát, sem pedig a többi társaikat**. Egy Waldorf iskolában (és természetesen azok szövetségében is) a vezetés csupán arra korlátozódhat, hogy teret adjon a közösség többi tagjainak a fejlődéshez.

Egy ilyen közösségben tehát automatikusan vezető szerephez juthat az, aki az ideát hordozza, és persze az is, aki dolgozik érte, ill. mindazok, akik valami új lehetőséget találnak, mert ekkor ennek az új területnek természetesen ők a vezetőjévé válhatnak. Ezeknek az emberek pedig – a vezetés helyett – az a feladatuk, hogy **biztosítsák a teret** a közösség tagjainak ahhoz, hogy **a célokat, amiket a közösség kitűzött, megvalósíthassák**. E közben tudniuk kell, hogy mindaz, amit tesznek azt az **emberi fejlődési célok megvalósításáért teszik**, aminek ez a közösségi forma csak az **eszköze**.

Ebből pedig egyenesen következik, hogy a Waldorf iskolát nem magunknak építjük, még akkor sem, ha az idea megszületésekor az egyetlen cél amit láttunk az volt, hogy gyermekünknek jobb nevelést, jobb oktatási formát biztosítsunk. **A Waldorf iskola tehát nem az alapítók tulajdona**, hanem egy olyan közösség, amely **az emberi fejlődési célok megvalósításának egyik igen fontos eszköze**, miközben persze azt a nagyon fontos feladatát ellátja, hogy egy korszerű emberképen alapuló módszerrel oktatja, neveli gyermekeinket. Ezzel a gondolattal most visszaérkeztünk R. Steinernek a

bevezetésben idézett gondolataihoz, melyek szerint a Waldorf iskolák léte és működése az európai és az emberi fejlődés meghatározó tényezője.

EGÉSZSÉGES SZOCIÁLIS FORMÁK

Most nézzük meg, hogy milyen fontos kérdések befolyásolhatják egy Waldorf közösség egészséges életét, működését. Már láttuk, hogy ezen cél elérését és jövőbeli megvalósulását nagyban elősegítik R. Steinernek, a hármas tagozódásról és a szociális formákról szóló javaslatai és gondolatai és ezáltal tudjuk azt is, hogy milyen formát kell egy Waldorf közösségnek megvalósítania ahhoz, hogy egészséges és gyógyító erejű együtt-élés és együtt-dolgozás jellemezze.

Ezen javaslatok segítségével válhatnak aztán a Waldorf közösségek és kezdeményezések olyan közösségekké, melyek rendszeresen

- **együtt** gondolkodnak,
- **együtt** éreznek és
- **együtt** akarnak.

A hangsúly az együtt szón van, mert minden olyan közösség és kezdeményezés, – ahol a munka szellemtudományos irányultságú – azt várja el tagjaitól, hogy az emberek között **együtműködés** legyen és azt a következő három minőség jellemezze:

- toleráns és a másik gondolati szabadságát elismerő **gondolatsere**,
- minden résztvevő számára **azonos jogok biztosítása** és létrehozása,
- és a **másik ember szükségleteiben** érdekelt és azt figyelembevevő gazdasági folyamatok, oly módon, mely a környezet igényeit is figyelembe veszi.

Ezek megvalósulásnak van még egy fontos feltétele, mégpedig az, hogy a már megismert három ideál csak akkor képes működni ill. hatni, ha a közösségben érvényesül az az alapelv, mely szerint **minden szociális élet alapja az embernek ember iránti érdeklődése.**

Ezért most próbáljuk meg röviden összefoglalni, hogy hogyan tud ez az alapelv a mindennapi közös munkában megmutatkozni. Mit is jelent az, hogy az egyik ember egy másik ember iránt őszintén érdeklődik?

Egy ilyen közösség tagjai és segítők

- **szabad akaratukból csatlakoznak** a közösséghez, és nyilvánosan, átláthatóan dolgoznak együtt, oly módon, hogy más tagok is könnyen be tudják hozni a saját elképzeléseiket,
- A közösség **működésének szabályait** maguk hozzák létre,
- Az összes döntést, amit hoznak, **az egész közösség számára elérhetővé teszik**, és amennyire lehetséges, a feladatokat **önmaguk** végzik el.

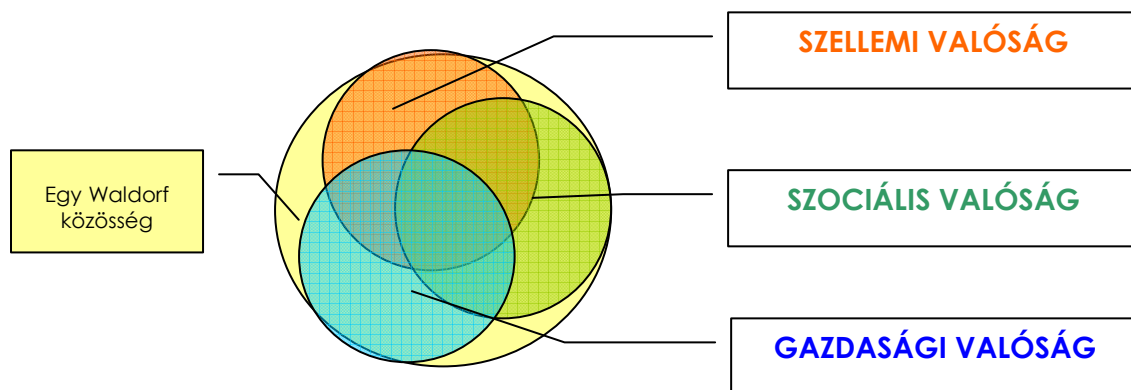
Ha ezt a működést egy közösség meg tudja valósítani, akkor ennek az lesz az eredménye, hogy

- igen sok kreatív gondolat és megoldás áll majd a rendelkezésre,
- az emberi felelősségvállalás és kompetencia összhangba kerül,
- és hatékony munkavégzés, munkafolyamatok lesznek jellemzőek.

Az így együttműködő emberekben aztán, azon túl, hogy egészséges szociális formákat működtetnek, egy új szociális képesség jelenik meg, melyet én a következő módon tudnék a legjobban leírni: egy ilyen közösség tagjai képessé válnak **az emberi kapcsolatok szeretetében és az idegen akarat megértésében élni.**

Ez az eddig vázolt munka igen összetett és tökéletesen illik rá az a jelző, hogy itt mindig minden mindennel összefügg. Nem véletlenül hangsúlyozta R.

Steiner azt, hogy ez a három terület összefügg egymással és harmóniája hogyan adódik ki ebből, ill. hogy a **hármastagozódásnál éppen az egység a fontos, és nem pedig a szétválasztás**, ahogyan azt sokan gondolják. Azaz a három szféra a közösség minden részében és minden területén mindig jelen van, még akkor is, ha gyakorlati és érthetőségi okokból szétválasztjuk és gyakran különállónak tekintjük őket.

A következőkben nézzük meg, hogy az egyes szférákat, amennyiben azok egészségesek, mi jellemzi és milyen kapcsolódási pontokat lehet a szférák között egy Waldorf közösség gyakorlatában találni.

AZ EGÉSZSÉGES SZELLEMI SZFÉRA NÉHÁNY JELLEMZŐJE

Ez az a része a közösségnek, ahol az emberi **innovatív képesség**, az **ideák** élnek, ahol az emberi **kreativitás** él és működik. Ez az a szféra, ahol a **gondolkodás** és a **megfigyelés** szellemi képességei vannak jelen, és ahol a megismerési folyamatok zajlanak.

Azt már tudjuk, hogy a szellemi szféra egészséges működéséhez a közösség tagjainak a **szabadság** minőségét kell megvalósítaniuk, ezért most ezzel kapcsolatos a következő néhány gondolat.

Ahhoz, hogy a szellemi élet egy közösségben egyáltalán **kialakulhasson** és egészségesen működhessen, létre kell hívni annak a kultúráját, hogy a kérdéseket, a problémákat lehetőleg **minél több és különböző nézőpontból** vizsgálják meg. Az egyes nézőpontokból pedig **döntési alternatívákat** kell adni a közösség tagjainak, azért, hogy egy helyes ítéletalkotási folyamatban ítéletet tudjanak mondani.

A szabad szellemi élet fontos eleme, hogy egy közösségi megbeszélés során, minden résztvevőnek azonos joga van **véleménye elmondására**. Így aztán, ha ezt az elvet be akarjuk tartani, szükség van egy moderátor, egy **értekezletvezető** megválasztására. Ő azonban már **a jogi szféra képviselője**, és ezért neki tulajdonképpen nem is szabad a megbeszélésben részt vennie. Az értekezlet vezetőjének ugyanis az a feladata, hogy **a résztvevők jogait biztosítsa**, akár oly módon is, hogy ha túl sok a hozzászólási igény, akkor csoportokat hoz létre bizonyos témák intenzív megbeszélésére.

Ahhoz, hogy a szabad szellemi élet **ki tudjon fejlődni**, szükség van **időre** is. Mivel időből általában igen korlátozott mennyiséget tudunk a közösség rendelkezésére bocsátani, ezért, hogy a közösség tagjai számára ez ne jelentsen elviselhetetlen terhet, szükség van az **idő korlátozására is**. Ennek a **dinamikus egyensúlynak** a megteremtése pedig már **a jogi szféra feladata**, mert ott kell korlátozni a túlzott igényeket, az egyoldalúságokat elkerülni, és a jogok és kötelezettségek közötti harmóniát létrehozni.

A szellemi szféra esetében fontos még tudni, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága **az elmondott szöveg tartalmára** vonatkozik! Ha szavainkkal a kapcsolati szféra területére lépünk, **akkor gondolatainkban az egyenlőség ideáljának** kell élnie, ami elsősorban a másik ember, a közösség másik tagjának sérthetetlenségében kell hogy megmutatkozzon.

A szellemi szférában **a testvériség ideálja** is megjelenik, mégpedig

- az érthető, világos beszédben
- és az önmegtartóztatásban mutatkozik meg.

Ezek szükségessége két esetben jelenik meg a szellemi tevékenységünk során

- amikor a **saját** gondolatainkat adjuk elő,
- és akkor, amikor a **másik** emberre, az ő gondolataira kell figyelnem.

AZ EGÉSZSÉGES JOGI SZFÉRA NÉHÁNY JELLEMZŐJE

Ennek a területnek a minősége alapvetően meghatározza egy közösség működését, illetve a tagok együttműködését. Ez a nagy befolyás végül is abból adódik, hogy **a jogi, kapcsolati szféra közepén helyezkedik el**, és mint egy **összekötő**, közvetítő működik a szellemi és a gazdasági szféra között.

Ennek a középnek fontos feladata van, mégpedig az, hogy valódi **szívközpont** legyen a Waldorf közösségekben, egy olyan KÖZÉPPONT, amely a szó valódi értelmében az emberi minőséget képviseli. Ezt a közösség úgy érheti el, hogy a tagok egy **szociális teret** hoznak létre, olyan teret, melyben az inspiratív Michaeli erők hatni tudnak.

Ilyen értelemben a jogi szféra az, amely a közösségben arra szolgál, hogy **valódi emberi találkozásokat** hozzon létre a közösség valamennyi tagja és minden, a közös ideáért közreműködő ember között. Egy olyan térnek kell létrejönnie, melyben minden közreműködő megtalálja:

- az **egyéni fejlődés** valódi lehetőségeit,
- képességeinek aktivizálásához és a közösség szolgálatába állításához szükséges feltételeket,
- a lehetőséget arra, hogy **a maga részét megteheti** a közös célok megvalósítása érdekében.

A fentiek alapján nyugodtan kimondhatjuk, hogy az egészséges jogi szféra egy Waldorf közösségben akkor jön létre, ha a közösség tartósan megteremti **a felelősséggel felvállalt megállapodások teljesítéséhez szükséges teret**. Ezen a téren belül a közösség tagjai aztán **megbízásokat** (mandátumot), azaz **hatalmat** kapnak, hogy aztán azzal élve a mindennapokban – a közösen felállított szabályok szerint – a feladatokat elvégezzék. Egy ilyen térben, mint látjuk, természetesen hierarchikus szociális formák jönnek létre.

Ezekben a hierarchikus formákban azonban **a hatalommal való élés módjai** és formái eltérnek a más helyeken és közösségekben tapasztalhatóktól. **Itt a hatalom, kizárólag és egyedül, csakis az adott feladatnak, a közösen megállapodott szabályok szerint való elvégzésére használható fel.** Ezen munka közben **az egyéni motivációkat teljes mértékben ki kell zárni!**

Minden **megbízással rendelkező embernek** ezért rendszeresen és kritikusan meg kell néznie azt amit eddig tett, és felül kell vizsgálnia felelősséggel meghozott döntéseit is, különös tekintettel a közösség más tagjai felé meglévő felelősségére. Ez az **önellenőrzés** és **visszapillantás** az ember tudatosságának fejlődését segíti elő.

A jogi szférára nem csak az jellemző, hogy önmaga a másik kettő között középen áll, hanem az is, hogy ezen az adott szférán belül is fontos az **egyensúly**, a közép megtalálása. Ha ugyanis **túl sok** szabályt, előírást alkotnak a közösség tagjai, akkor ez, **merev, túlszabályozott működéshez** vezet, ami egyrészt a szellemi szféra halálát, illetve a közösség **hierarchikus működését** hozza.

Ha viszont **túl kevés** a szabály, az is problémákhoz és működési egyensúlytalanságokhoz vezet. Egyszerűen kifejezve: a szabályok, a megállapodások hiánya **szociális káoszt hoz teremt**, és egy-egy **erősebb személy önkényuralmát** eredményezheti. Egy ilyen helyen aztán viták, **veszekedések**, és **hatalmi harc** jellemzi az emberi kapcsolatokat, ami

tökéletesen érthető, hiszen az egyensúlyából kiesett jogi szféra – vagyis maga a közösség – **nem biztosítja sem a szellemi, sem pedig a gazdasági szféra számára az egészséges működéshez szükséges jogi feltételeket!**

Ez a veszély, vagyis az emberi középpontból kiesni és a szélsőségek rabságába esni, ez az egyik legnagyobb veszély, ami ma az embert és ezáltal a Waldorf közösségeket sajnos nem csak fenyegeti, hanem sok esetben már el is ragadta. Ezért nagyon javaslom minden résztvevőnek, hogy erről a megbeszélésről hazatérve vizsgálja meg, hogy közösségében miként érvényesül **a jogi szféra harmonizáló szerepe** és nem fedezhetőek-e fel az egyensúlyból való kiesés egyes tünetei. Mert ha jól és egészségesen működő szellemi és gazdasági életet szeretnének, akkor a munkát itt kell elkezdeni.

AZ EGÉSZSÉGES GAZDASÁGI SZFÉRA NÉHÁNY JELLEMZŐJE

Ez már az emberi **cselekedetek világa**, a **gondolatok megvalósításának** területe, az emberi tevékenységnek az a része, ahol az ember **felelősséggel** használja fel a rendelkezésre álló anyagi erőforrásokat.

Ahhoz, hogy egy Waldorf közösségben ez a **gazdasági szféra létrejöhesse**n, arra van szükség, hogy a közösség

- feladatokat,
- tisztségeket
- és megbízásokat

adjon az egyes tagjainak. Ezek a megbízások a közösség döntése által jönnek létre, és jó lenne, ha ezek lehetőleg egyhangú, de legalábbis többségi döntések lennének, és mint az ilyenek, ez **egy jogi aktusnak** felelnek meg.

Aki a megbízást kapta, annak ahhoz, hogy feladatát megfelelően el tudja végezni, még szüksége van

- egy írásos **feladatléírásra**, amely meghatározza
- a munkavégzéshez szükséges **szabad mozgásterét** is.

Ez utóbbi nélkül ugyanis a feladatot kapott személy nem tud önálló döntéseket hozni.

A **testvériség** itt úgy mutatkozik meg, hogy az aki a feladatot kapta, tudatában kell legyen **felelősségének** a közösséggel szemben, ami többek között úgy értelmezhető, hogy miközben a feladatot végrehajtja, minden cselekedete összhangban van a másik ember, embertársai, valamint a természet és a Föld igényeivel.

Milyen feladatokkal kell a gazdasági szervnek foglalkoznia? Mivel igen gyakran merül fel ez a kérdés, most nézzük meg mi is tartozhat e szerv felelősségi körébe. A gazdasági szerv feladatai lehetnek

- az iskola külső kapcsolataival való foglalkozás,
- az igények és szükségletek kezelése,
- az iskola külső megítélésének kérdése,
- a közösség tevékenységének összes gazdasági kérdései,
- az oktatási környezet, az összes jellemzőjével és
- az a szociális felelősség is, amit az iskola az őt körülvevő világgal szemben érez, és az amit a világgal és a környezettel tesz.

A Waldorf közösségek életével és működésével kapcsolatos problémák és tévedések közül a legtöbb félreértés ennek a szervnek a működésével kapcsolatos, mert az esetek nagy részében a gazdaság és a pénz közé egyenlőségjelet teszünk. Ezért aztán a gazdasági szerv feladatának többnyire **csak a pénz megszerzését tekintik, pedig ez nem így van.**

Gazdálkodni ugyanis nem csak azt jelenti, hogy pénzt szerzünk, hanem annyit jelent, hogy reális emberi szükségleteket elégítünk ki, egy közösség egészséges működtetése által. A gazdálkodás az az út, ahogyan a kívánt árú vagy szolgáltatás az igénylő, jelen esetben az iskola dolgozói és tanulói kezébe kerül. Ezért egy Waldorf közösségben a gazdasági szervnek **nem** annak a megállapításával kell foglalkoznia, hogy melyik szülő mennyivel járul hozzá a költségekhez, mert ez **a jogi szerv feladata!**

A gazdasági szervben egészen más kérdésekkel kell foglalkozni. A gazdasági szerv először is azt vizsgálja, hogy

- milyen **szükségletek** jelennek meg az iskolában,
- hogy az iskola a megfogalmazott **célját**, hogyan tudja a **leghatékonyabban**, a lehető **leggazdaságosabban elérni**.

Ennek során tehát a gazdasági szerv azt nézi, hogy milyen igények jelentek meg az iskolában, mert tudják, hogy minden bejelentett igényt komolyan mérlegelni kell. Majd ezeket a jelentkező igényeket a gazdasági szervben megvizsgálják és megnézik, hogy eleget tegyünk-e neki vagy sem. De **nem szavaznak erről** a kérdéstről, csupán megfontolják, hogy az igény kielégítendő-e vagy sem, és erről javaslatot készítenek a **jogi szerv** számára. **A döntések ugyanis ott születnek.**

Így aztán ez a fórum nyílt **teret ad a szülők számára**, hogy kívánságaikat, szükségleteiket elmondják, bejelentsék, ugyancsak **itt van lehetőségük a tanároknak** is arra, hogy gondjaikkal és problémáikkal az iskola nyilvánossága elé lépjenek. Ily módon **a gazdasági szerv lehet az iskola füle**, amelyik meghallja, hogy milyen szükségletek élnek az iskolában és a világban, milyen igények jelentek meg a szülőknél és a tanároknál, és ezek kielégítésére javaslatokat készít a jogi szerv számára.